

Ο «HYLOZOISMUS» ΩΣ «ENTELEXEIA» ΠΑΡ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ

Ὁ ἀποθανὼν Γάλλος καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας καὶ ἀκαδημαϊκὸς Émile BRÉHIER, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Histoire de la Philosophie*, I, σ. 2, διατυπῶι τὰς ἐξῆς σκέψεις ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας: «Peut on parler d'une évolution régulière ou d'un progrès de la philosophie? Ou bien la pensée humaine possède-t-elle, dès le début, toutes les solutions possibles des problèmes qu'elle pose, et ne fait elle, dans la suite, que se répéter indéfiniment?». Νομίζω, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπόψει, θὰ πρέπη οἱ ἱστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας νὰ ἀναζητήσουν τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐρεῦνης αὐτῶν.

Εἶναι γεγονὸς ἀναντίρρητον, ὅτι πλεῖσται φιλοσοφικαὶ ἔννοιαι, αἵτινες ἀναγράφονται εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, τόσον τῆς ἀρχαιότητος, ὅσον καὶ τῶν ὑστέρων ἔτι χρόνων ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν. Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ διαλάβωμεν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς «παμψυχιαρχίας» ὡς αὕτη ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρὰ τοῖς Ἰῶσι φιλοσόφοις καὶ ὡς αὕτη, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰσῆλθεν ἐν τῷ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς ἔννοια τῆς «ἐντελεχείας», ἣν ὁ Σταγίριτης θεωρεῖ ὡς βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζει τὴν Μεταφυσικὴν αὐτοῦ. Ὡς γνωστὸν παμψυχιαρχία (Hylozoismus) καλεῖται τὸ δόγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρεσβεύει, ὅτι ἐν τῇ ὕλῃ ἐνυπάρχει ψυχὴ, ἥτοι ὑπάρχει τι «δυνάμει». Παρὰ Θαλῇ συναντᾷ τις, ὅτι ἐν τῇ κοσμογόνῳ αὐτοῦ ἀρχῇ, τῷ ὕδατι, ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ κινητικὴ τις δύναμις, ἥτοι ἐν τῇ ὕλῃ συνυπάρχει καὶ τὸ «πνεῦμα», «διήκειν δὲ καὶ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δύναμιν θείαν κινητικὴν»¹ ἢ «κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν»² ἢ «τὸ δὲ πᾶν ἔμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνων πληρὲς»³, ἢ ἀκόμη «καὶ ἐν τῷ ὅλῳ δέ τινες αὐτὴν (= τὴν ψυχὴν) μεμεῖχθαι φασιν»⁴.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ «κινητικὴ δύναμις» τῶν Ἰόνων φιλοσόφων δὲν εἶναι ἢ τὸ «εἶδος» τοῦ Ἀριστοτέλους, διότι τόσον τὸ «πνεῦμα», ὅσον καὶ τὸ «εἶδος» δὲν ἀποτελοῦν «οὐσίαν», ἥτις ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλικῆς, ὡς λ.χ. ἡ ὕλη καὶ ὁ κόσμος τῶν Ἰδεῶν παρὰ Πλάτωνι, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀμφοτέρω συνυπάρχουν ἐν τῇ ὕλῃ.

1. ΑΕΤ., I 7, 11 DIELS, *Dox. Gr.* 301. Πβ. ΚΙΚ. *de deorum* I 10, 25.

2. ΑΡΙΣΤ., *Περὶ Ψυχῆς*, A2, 405 a19.

3. ΑΕΤ., I 7, 11 DIELS, *Dox. Gr.* 301.

4. ΑΡΙΣΤ., *Περὶ Ψυχῆς* A5, 411a7· ἰδὲ προσέτι ΠΛΑΤ., *Νόμοι* X 899 b καὶ περὶ τῆς ἐμψύχου ὕλης (Hylozoismus) ἐν ΑΡΙΣΤ., *Περὶ Ψυχῆς* A2, 405a19 ... εἴπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ.

A. N. ZOYMPPOS

Τὸ «εἶδος» παρ' Ἀριστοτέλει τελειοῖ καὶ μορφοῖ τὴν ἄμορφον ὕλην, ὡς ἀκριβῶς τὸ «πνεῦμα» τῶν Ἰόνων κινεῖ καὶ μετασχηματίζει ταύτην· ἐπομένως ἡ μεταβολὴ π.χ. τοῦ ὕδατος, ὡς ὁ Θαλῆς πρεσβεύει, εἰς διαφόρους καταστάσεις, ὀφείλεται τρόπον τινὰ εἰς ἐνυπάρχουσαν ἐν τῷ ὕδατι δύναμιν, ἥτοι τὴν ψυχὴν, διότι κατὰ τὸν Ἀναξίμενην «ὁ ἄργυρος οὐκ ἄρκει πρὸς τὸ ἐκπτῶμα γενέσθαι, εἴ μὴ τὸ ποιοῦν ἦ, τουτέστιν ὁ ἀργυροκόπος»⁵. Ἐνταῦθα παρατηρεῖ τις, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «ἐντελεχείας» χωρεῖ εἰς τὰ δόγματα τῶν Ἰόνων, καθὼς ἀκριβῶς οἱ Ἴωνες διὰ τῆς «παμψυχιαρχίας» ἐκφράζουν ἀριστοτελικὰς ἀντιλήψεις.

A.N. ZOYMPPOS
(Ἀθῆναι)

DER HYLOZOISMUS ALS ENTELECHIE BEI ARISTOTELES

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der Begriff des aristotelischen «Ἐντελέχεια» kann mit dem Hylozoismus der Ionen Philosophen verglichen werden.

A. N. ZOUMPOS

5. DIELS, *Dox. Gr.* 278.

